

Tonguç'a Taş Taşımak ...

Prof. Dr. Kemal Kocabaş

İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği Vakfı ve İstanbul Araştırmaları Merkezi, 10 Mayıs 2017 günü İzmir Büyükşehir Belediyesi Adnan Saygun Kültür Merkezinde **“Tonguç'a Taş Taşımak”** başlıklı bir panel ve **“Düşünen Tohum, Konuşan Toprak”** adlı bir fotoğraf sergisi açtı.

Işık Kansu'nun yönettiği panele konuşmacı olarak Prof. Dr. Bilsay Kuru, Ekrem Işın ve Prof. Dr. Kemal Kocabaş katıldılar. Bu panel nedeniyle Tonguç'u yeniden anlama adına yaptığım okumalar sırasında sahaflardan aldığım bir kitap karşıma çıktı. 1961 yılında yayımlanan **“Tonguç'a Kitap”** adlı alışma 23 Haziran 1960 tarihinde Köy Enstitülerinin kuramcısı, tasarımcısı, uygulayıcısı İsmail Hakkı Tonguç'un vefatı zerine Sabahattin Eyüboğlu başkanlığında yan yana gelen Tonguç dostları tarafından imece ile hazırlanmış. İlk kez **“Tonguç'a Taş Taşımak”** eylemini gerçekleştiren imececiler kitabın önsözünde **“...Tonguç'un ölümüne vahlanmakla kalmak Tonguç'un da gücüne gider. Acımızı bir işe virelim. Tonguç'u, Tonguç üstüne düşünenleri, Tonguç'un yaptığını anlatan bir kitap çıkaralım. Böylece Tonguç'un ölümü bile dostlarımızı bir imeceye dönüştürsün... Tonguç'un verdiği ders mümkün olanı yapmaktı”** ifadeleriyle gerekçelerini ifade ederler.

1952 yılında İsviçre'de uluslararası n yapmış 500 bilim insanı, pedagoğ ve bilim kurumu tarafından c cilt olarak yayımlanan Pedagoği Ansiklopedisinin 455. Sayfasında İsmail Hakkı Tonguç onurla yer alıyor. Tonguç, **“Tonguç, Türk İlköğretim Reformcusu”** olarak tanımlanırken enstitü mezunu öğretmenler için, **“Köy ğretmeni, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yenileşmesi için bir akıncıydı”** ifadeleri yer alıyordu. Tonguç'un pedagoği ansiklopedisine girmesi ulusaldan evrensele ulaşan bir emeğin karşılığıydı. 1925'li yıllardan itibaren Tonguç tüm emeğini ülkenin ilkel koşullarında yaşayan ve sessiz çoğunluğu olan köylülerin sorunlarının analizine ve zmne adanmış ve **“Deneysel Pedagoğiye”** ok değerli katkılar yapmıştı. Kitabın girişinde dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, **“İlköğretim tarihimiz, enstitüleri kurmasıyla ve köy eğitiminin esaslarını kavramasıyla mümtaz bir insan olarak daima onu şükranla hatırlayacaktır”** değerlendirmeleriyle Tonguç'u selamlamaktadır.

1893 yılında Bulgaristan'ın Tataratmaca köyünde dünyaya gelen İsmail Hakkı Tonguç, ilkokulu köyünde, Rüştiye'yi de Silistre'de 1907 yılında tamamlar. Okuma tutkusunu, ğretmen olma tutkusuyla İstanbul'a gider. İstanbul'da yaşadıkları onu çok etkiler, bir okula girebilmek için başvurmadığı kapı bırakmaz. Atlatılması, aldatılması ve dolandırılmasına rağmen arayışını sürdürür. Tanıdık bir paşanın, **“Paran yoksa niye geldin İstanbul'a”** yanıtı onu çok sarsar. Yaşadığı süreçler onu daha sonraları, **“zahmet çeken çocukların, zahmetsizce okumalarına”** adanan bir bilinç üretir. Son olarak makamına çıktığı Maarif Nazırı Tonguç'taki işığı görür ve onu Kastamonu ğretmen Okuluna gönderir. Tonguç'un katır sırtında, çoğu zaman yürüyerek başlattığı Kastamonu yolculuğu eğitime susamış bir halk çocuğunun ilk kez Anadolu gerçekliğiyle tanışmasını sağlayan, aydınlığa doğru bir yürüyüştür. Tonguç, 1.5 yıl Kastamonu'da kaldıktan sonra kaydını İstanbul ğretmen

Okuluna aldırır. 1918 yılında mezun olur. Almanya - Ettlingen Öğretmen Okulu dönüşünde Eskişehir Öğretmen Okulunda savaş yıllarında Resim - Elishleri ve Beden Eğitimi öğretmeni olarak çalışmaya başlar. Bir süre sonra Eskişehir Yunanlılar tarafından işgal edilir, kent boşaltılır ve Tonguç yürüyerek Ankara'ya gelir. Savaş yılları olmasına rağmen hükümet tarihsel bir öngörü ile Ağustos 1921'de Tonguç'u yarım kalan eğitimini tamamlaması için Almanya'ya tekrar gönderir. Tonguç'un bu kısa yaşam öyküsünün ürettiği **“Eğitim Hakkı ve Anti-emperyalist”** bilinç bundan sonraki yaşam eyleminde ona hep eşlik edecek ve onunla bütünleşen ilerici yaşam tarzını oluşturacaktır. Tonguç'un 1930'lu yılların sonunda **“İlköğretim meselesinde sıra, yoksul ve toplumun en ağır yükünü taşıyan halkın çocuklarını okula kavuşturmaya gelmiştir. Bunun icap ettireceği her türlü fedakarlığı göze almaya mecburuz”** şeklindeki ifadeleri, içselleştirilmiş bir eğitim hakkı bilincini yansıtmaktadır.

Tonguç, **“İş İçinde, İş Aracılığıyla; Yaparak, Yaşayarak Öğrenme”** şeklinde ifade edilen özgün eğitim anlayışını 1940'lı yıllarda enstitülerde hayata geçirmiştir. **“Köy Enstitüleri pedagoji alemine yeni değerler katan, çocuğu modern pedagojinin ilkelerine uyarak eğiten, haklarına kavuşturarak ona çocukluk ve gençlik çağının özelliklerine göre yaşamayı sağlayan; onu etkin duruma sokan ve bu bakımdan pedagojinin gelişmesine hizmet eden kurumlardır... Türk çocuğunun yaratıcı kudreti meydana çıkarılmış, gelenekçi okulun çocukları ezen, yıpratın sakat usulleri yerine yeni metotlar geliştirilmiştir”** ifadeleriyle de enstitü eğitimini bize aktarır.

O, **“Eğitim için çocukları yaşamdan söküp duvarlar arasında yetiştirme yerine, gerçek yaşamın içinde, yetişkinlik yetki ve sorumluluklarıyla, gerçek yaşamın işlerini öğretim aracı olarak kullanarak, iş aracılığı ile iş için meslek için yetiştirmek gerek”** diyerek, yoksul köy çocuklarının özgürleşmesi ve toplumsallaşması süreçlerini özetliyordu.

İsmail Hakkı Tonguç, 1940'lı yıllarda enstitüleri mektuplarla, genelgelerle iletişim kurarak yönetmiştir. Sıcak ve yalın ifadelerle müdürlere, öğretmenlere, öğrencilere gönderdiği yüreklendiren mektupları hep **“gözlerinden öperim”** ile bitmiştir.

Müdürlere yazdığı bir mektupta **“Köy Enstitülerinin iç yapılarında öğrencilerin kendilerini idare etmeleri ilkesine dayanan bir gelişim sağlanacaktır. Onun için bu kurumları her türlü şahsi ve keyfi idare tarzından kurtarmak enstitüde vazife gören bütün öğretmenlerin başlıca amaçları olmalıdır...”** ifadeleriyle demokratik eğitimi hedefler.

“...Kurumlarımızdaki kız öğrenci işi pek çok emeğimizi harcamamız gereken çok ciddi, önemli bir davadır. Kızları bir yana, erkekleri bir yana ayırarak kurumu kafes haline getirmek asla doğru değildir...” ifadeleriyle de karma eğitime verilmesi gereken öneme vurgu yapar.

“Şartlar ne olursa olsun, mevsim hangi mevsim bulunursa bulunsun, öğrencilere her gün serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı mutlak surette kazandırılacaktır” ifadeleriyle de enstitülerdeki kitap okuma ve tartışma saatlerinin önemine işaret eder.

Yine bir mektubunda **“Çirkin olan her şey enstitülerde asla yer bulmamalıdır”** ve **“Her tür müzik faaliyeti müessesenin her tarafında serbest olmalıdır”** diyerek de enstitülerdeki estetik ve sanat eğitimine verdiği önemi dile getirir.

Eğitimin dibe vurduğu 2017 ülke koşullarında Tonguç'u yeniden anlamak tarihsel bir öneme sahiptir. Bu anlamda **“Tonguç'a Taş Taşımak”** geleceğe, aydınlığa ve demokratik eğitime yürüyüşün, arayışın adıdır.

İsmail Hakkı Tonguç emeğine saygıyla...